

8. Melchior, F. Spatial Sound With Loudspeakers and Its Perception: A Review of the Current State. Proceedings of the IEEE. 2013
9. Moreno, D.C. Spatial sound design and perceptual evaluation of moving sound sources in amplitude panning. 2015.
10. Pulkki, V. Spatial sound generation and perception by amplitude panning techniques. 2001.
11. Wittek, H. Perceptual differences between wavefield synthesis and stereophony [Submitted for the degree of Doctor of Philosophy]. Department of Music and Sound Recording School of Arts, Communication and Humanities University of Surrey. 2007.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-667-6-17>

**THE IMPACT OF SOCIOCULTURAL PHENOMENA
OF THE 1960S ON THE DECONSTRUCTION
OF THE WESTERN GENRE IN FILMS OF “NEW HOLLYWOOD”**

**ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЯВИЩ 1960-Х РОКІВ
НА ДЕКОНСТРУКЦІЮ ЖАНРУ ВЕСТЕРН
У КІНОФІЛЬМАХ «НОВОГО ГОЛЛІВУДУ»**

Marchenko V. M.

*Postgraduate student at the Department
of Cinema Studies
I. K. Karpenko-Karyi Kyiv National
University of Theatre, Cinema
and Television
Kyiv, Ukraine*

Марченко В. М.

*аспірант кафедри кінознавства
Київський національний університет
театру, кіно і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого
м. Київ, Україна*

Взірцевим прикладом соціокультурної природи будь-якого національного кінопроцесу є деконструкція жанру вестерн, яку той пережив під впливом політичних змін у США другої половини 60-х. Старі уявлення про Дикий Захід й офіційні наративи, щодо «нації фронтиру», «американської виключності» та «визначення долі», породжені теоретизуваннями американського історика Фредерика Джексона Тернера [1], втратили свою минулу силу й не могли більше продовжувати своє існування на екранах кінотеатрів, після падіння снарядів з напалмом на беззахисні ліси В'єтнаму у другій половині 60-х. 60-ті взагалі стали переломним моментом в історії Америки, що вже казати за «обраний жанр американського кіно» [2]. Воєнна істерія

спричинена прямим втручанням США у постколоніальний конфлікт двох В'єтнамів – Північного (комуністичного) й Південного (демократичного), у 1965 році різко підвищила градус напруги в американському соціумі. Наслідки рішень вищого військово-політичного керівництва Сполучених Штатів важко переоцінити, зважаючи на вплив, який вони мали на подальший розвиток американського суспільства. Коли перші похоронки почали надходити в замські будиночки простих американців, відбулося остаточне розбалансування ціннісної вертикалі. 60-ті були роками тотального розчарування у всесильності й праведності «дядька Сема», та започаткували стан кризи довіри до державних інституцій та взагалі обраного курсу у якому Америка перебуває донині.

Поворотним же у закріпленні антивоєнних настроїв та нового ставлення до насильства в американському суспільстві став інцидент з різаниною у селищі Сонгмі – воєнний злочин вчинений військовим контингентом США проти цивільного населення Південнов'єтнамської республіки, у ході якого було вбито, за різними оцінками, від 347 до 504 мирних жителів [3]. Саме ці події та їхнє висвітлення засобами масової інформації схилили терези громадської думки на бік підтримки антивоєнних протестів. Ця фрустрація від В'єтнамської війни ідала традиційному американському жанру кіновестерну зовсім інакший вектор розвитку. Провідному національному медіа напрочуд ясно вдалося зафіксувати динаміку суспільних змін. Адже, як зазначав режисер Сем Пекінпа: «Вестерн – це універсальна рамка, в якій можна говорити про сьогодні». Його ж стрічка «Дика банада» (1969) стала маніфестацією «великого насильства» в американському кіно. За її сюжетом на передодні Першої світової війни, у 1913 році, шестеро ловців удачі, чий порох у порохівницях здавалося б вже давно вичерпався, під час невдалого пограбування банку потрапляють у засідку організовану колишнім спільником їхнього ватажка, а відтоді, як той перекваліфікувалися у мисливця за головами – їхнім запеклим ворогом. Чудом вцілілі розбійники тікають до охопленої громадянською війною Мексики, та потрапляють у вир перманентної патримональної анархії, що за підсумками обернеться кривавою банею для купки вже немолодих шибайголів. Характерною рисою, за яку всі запам'ятали картину Пекінпа був надзвичайно високий для свого часу рівень насильства на екрані. Тут вперше вступає у гру метод деконструкції жанру. Введений у термінологічний апарат західної філософії французьким мислителем-постмодерністом Жаком Дерридод [4]. В площині жанрового кінематографа його можна було б описати наступним чином: виявлення у творі прихованих суперечностей й загостренні їх до прикінцевих меж з метою неоднозначного

тлумачення певного культурного явища. «Дика банда», до прикладу, гребує принципом «виправданого насильства», що був властивий протагоністам класичних голлівудських чи спагеті-вестернів. Цим самим стрічка деміфологізує вестерн, позбавляє його властивого класичним зразкам жанру ареолу фронтірної романтики. Ряд критиків вбачає у стрічці алегорію Війни у В'єтнамі з її безглуздою жорстокістю. У розпал В'єтнамської істерії Пекінпа хотів показати потворну й огидну природу насильства [5]. Саме «Дика банда» відкриває ревізію жанру за якою підуть інші.

Але Війна у В'єтнамі стала не лише поштовхом до дискусії щодо ролі насильства в історії, але й активізувала громадські рухи від неформальних молодіжних субкультур, на кшталт хіпі й бітників, до борців за скасування політики сегрегації, зробивши їх вагомим фактором у внутрішньополітичній ситуації. На хвилі антивоєнних настроїв набули небувалої сили виступи правозахисних організацій по всій країні, зокрема ті що виступали за права корінних американців. Мастило у племінне багаття підливали й закони прийняті після Другої світової війни урядом Трумена, задля прискорення асиміляції індіанців у звичайне американське суспільство, і які передбачали, що корінні народи повинні відмовитися від свого традиційного способу життя та стати тим, кого уряд вважав «цивілізованими громадянами»; за згоди чи без неї племена мають бути ліквідовані та почати життя «як американці» [6]. Все це не могло не відобразитися на репрезентації корінних американців та їхньої ролі в історії США, як колоніальної держави, у кіно.

Тож, у 1970 році виходить фільм, в якому вже тоді головний актор Нового Голлівуду – Дастін Гоффман, грає Джека Кребба – 112-річного старигана, що оповідає досліднику фольклору корінних американців дивовижну історію свого життя. Бувши усиновленим індіанцями народу шаєн, ще хлопчиком, і вихований ними відповідно до своїх традицій, він попри свою волю повертається у лоно цивілізації. Джек служить у війську під керівництвом генерала Кастера, але стаючи свідком нападу армії США на беззахисне поселення шаєнів біля ріки Уошита, обертається супроти свого командування й повертається до спільноти, якій належить його серце. Фільм «Маленька велика людина» Артура Пенна (1970 р.), сюжет якого ми виклали в загальних абрисах, ламає звичний поділ на «своїх» (білих) та «чужих» (червоних) в рамках жанру вестерн. Сюжетна структура пікареского роману дозволяє «Маленькій великій людині» детальніше придивитися до устрою, способу життя і цінностей двох, таких не схожих одна на одну спільнот. Низка комедійних епізодів фільму відверто пародіюють надміру матеріалістичні цінності західного суспільства.

А індіанський народ шаєнів Артур Пенн робить виразником цінностей «дітей квітів» та «Літа кохання», що виразно представлено в епізодах розкурювання «трубки миру» й полігамічного сексу головного героя. Таким чином, головний конфлікт «Маленької великої людини» Артура Пенна – конфлікт «дикунства» й «цивілізації», заданий ще Фредериком Тернером, актуалізувався у тогочасному контексті протистояння контркультурно налаштованої молоді мілітаризованому державному апарату. Незвичайним для жанру був і сам докладний показ побуту індіанців, розповідь про їхні моральні підвалини та велику кількість помітних ролей, зіграних, власне, корінними американцями. Своєю чергою, рецепція дій американської кавалерії та карикатурний образ генерала Кастера, показаного зарозумілим і одержимим власною славою, різко вибивалися з постулатів жанру, якщо не всього офіційного історичного наративу. Те, що побачив пересічний білий американець у 1970 році на сеансі «Маленької великої людини» було аж ніяк не чесним й справедливим двобоєм умовних категорій «цивілізації» й «дикунства» – це був звичайнісінький геноцид. У сценах масового вбивства індіанців прозирали сльози селища Сонгмі, а розчарування авторів стрічки у власному уряді видавалося очевидним.

Завдяки вищенаведеним картинам, можна казати, що період «Нового Голлівуду» пройшов під знаком деконструкції жанру вестерн. В той час коли традиційні вестерни постулювали американську винятковість та героїзм, деконструкція жанру демонструвала темні сторони американського експансіонізму на простори «Дикого» Заходу – насильство, пригнічення та ворожнечу. Вона акцентувала увагу на антигероях і несприйнятті авторитетів, відображаючи занепокоєння контркультурного руху кінця 60-х, який прагнув поставити під сумнів офіційні наративи та оголити неприємну правду, приховану за їхнім білокам'яним фасадом. Що симптоматично, для ревізії попередньої культури – поділ на «своїх» і «чужих» перегортається з ніг на голову, показують нам, що усталені уявлення не мали під собою морального підґрунтя та майже нічого спільного з історичними фактами. Отже, кінематографісти «Нового Голлівуду» на декілька десятиліть випередили у своєму баченні епохи фронтиру дослідників «Нової західної школи», що звертали увагу на жорстокість, расизм і екологічні злочини поселенців [7, с. 48].

Література:

1. Тернер Ф. Д. Значення фронтиру в американській історії. *Україна Модерна*. 1893. Т. 18/2011. С. 36.

2. Bazin A. The Western: or the American film par excellence. What is cinema? Vol. II / A. Bazin ; пер. Н. Gray. Berkeley Los Angeles London : University of California Press, 1971. ISBN 0-520-02255-6. URL: <https://english.hku.hk/staff/kjohnson/PDF/BazinAndreTHEWESTERN.pdf>

3. Murder in the name of war – My Lai. BBC. Asia-Pacific. 20.07.1998. URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/64344.stm> (дата звернення: 19.02.2026).

4. Deconstruction. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Jacques Derrida. 22.11.2006. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/derrida/#Dec> (дата звернення: 11.12.2025).

5. Ebert R. Sam Peckinpah: “Dying is not fun and games.” RogerEbert.com. Interviews. 14.12.2012. URL: <https://www.rogerebert.com/interviews/sam-peckinpah-dying-is-not-fun-and-games> (дата звернення: 06.12.2025).

6. Getches, David H.; Wilkinson, Charles F.; Williams, Robert L. (2005). Cases and Materials on Federal Indian Law. St. Paul, MN: Thomson / West. Pp. 199–216. ISBN 978-0-314-14422-5.

7. Ігор Чорновол. Компаративні frontiри: світовий і вітчизняний вимір : монографія / наук. ред. Леонід Зашкільняк. Київ : Критика, 2015. 376 с.